

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ 5 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З НАВЧАННЯМ РУМУНСЬКОЮ МОВОЮ ТА МОЛДОВСЬКОЮ МОВОЮ: КОРОТКИЙ ОГЛЯД ПІДРУЧНИКІВ

Шевчук Лариса,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання мов
національних меншин та зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

Для оптимального розроблення науково-методичного забезпечення вивчення української мови учнями 5–6 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин необхідний аналіз чинних підручників. Наголосимо, що у контексті багатомовності освіти, для ефективного вивчення державної мови у конкретному закладі загальної середньої освіти вважаємо корисним ознайомлення зі змістом інших чинних підручників для учнів, для яких рідною є румунська мова, молдовська або інша мова.

На сайті державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» розміщено «Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання у класах закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. 2022/2023 навчальний рік», у якому знаходимо інформацію про такі підручники для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою, румунською мовою:

- «Українська мова» для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою (Свінтковська, Гашибаязова & Пасат, 2018);
- «Українська мова» для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою (Скаб, Скаб & Димашок, 2018).

Для підручника «Українська мова» для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою (Свінтковська, Гашибаязова & Пасат, 2018) властиві такі розділи: «Повторення вивченого в початковій школі», «Лексикологія», «Будова слова. Словотвір. Орфографія», «Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія», «Відомості з синтаксису й пунктуації», «Розвиток мовлення». Для реалізації змісту перелі-

чених розділів підручника запропоновано такі рубрики: «Цінуємо», «Досліджуємо», «Пізнаємо» («Хвилинка-цікавинка»), «Вивчаємо», «Моделюємо».

Зважаючи на те, що йдеться про вивчення української мови як державної (другої мови) автори підручника приділили увагу таким аспектам: читання звукового запису слів і їх запису буквами; запису поданих слів фонетичною транскрипцією; виконання фонетичного розбору поданих слів; добору слів, які різняться одним звуком; запису слів, використовуючи орфографічний словник та ін. Разом з тим, для розвитку мовлення учнів корисне виконання таких завдань: редагування речень, складання речень з поданих слів; знаходження помилок і редагування тексту; складання тексту з речень; відновлення деформованого тексту; складання висловлювання на задану тему; складання реплік діалогу за запропонованою уявною ситуацією, на задану тему тощо.

Для урахування специфіки білінгвізму С. А. Свінтковська, Н. А. Михайловська, Н. А. Левинська, Т. М. Мельниченко пропонують учням українською мовою поділитися враженнями про красу й багатство молдавської мови, порівняти український і молдавський алфавіт, перекласти слова молдавською мовою, перекласти текст з молдавської мови на українську мову. Водночас, беручи до уваги кількість згаданих завдань (уміщених у підручнику), корисний добір таких додаткових завдань на переклад: перекласти слова з української мови на молдовську мову, перекласти речення з молдавської мови на українську мову і навпаки; перекласти текст з молдавської мови на українську мову і навпаки.

У підручнику «Українська мова» для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою (Скаб, Скаб & Димашок, 2018) розміщено такі розділи: «Повторення вивченого у початковій школі», «Відомості з синтаксису і пунктуації», «Лексикологія. Фразеологія», «Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія», «Будова слова. Словотвір. Орфографія».

Для розвитку мовлення здобувачів освіти передбачено завдання на переказ тексту (усний та письмовий); розігрування ситуацій; складання телефонної розмови за заданою уявною ситуацією; складання невеликої розповіді, тексту-опису, тексту-роздуму та ін.

На нашу думку, цікавими й корисними для виконання під час уроків української мови є такі завдання підручника: провести дослідження на тему: «Чим подібно і чим відмінно відзначають свята румуни і українці?»; пригадати аналогічні твори української та румунської літератури, у яких змальовано явища природи; пригадати румунські вірші, у яких слова вжиті в переносному значенні; після визначення основної думки вірша пригадати твори румунських та українських письменників на цю ж тему, прочитати один із пригаданих творів напам'ять; прочитати текст, пояснити розділові знаки між підметом і присудком, розповісти, які розділові знаки в таких реченнях є в румунській мові; записати назви місяців українською мовою та пояснити, чому вони так називаються, поміркувати з чим пов'язані назви місяців у румунській мові.

Необхідними та важливими вважаємо завдання на пригадування, чи є в румунській мові тверді та м'які приголосні звуки; читання румунських та українських слів, до того ж їх вимова згідно з правилами, порівняння вимови ненаголошених голосних звуків; запис прикладів слів, спільних для української і румунської мов; переклад українською мовою

синонімів, антонімів, які запропоновані румунською мовою; пригадування способів словотворення, які характерні для румунської мови, міркування над тим, чим подібні та чим різняться способи словотворення в українській і румунській мовах; порівняння порядку слів в українських і відповідних румунських словосполученнях; визначення особливостей творення словосполучень в українській мові порівняно з румунською мовою.

Слід відмітити, що у підручнику (Скаб, Скаб & Димашок, 2018) уміщено значну кількість завдань на переклад. Зокрема це переклад українською мовою румунських слів (крім того учні виконують ще й такі завдання: назвати глухі та дзвінкі приголосні; пояснити уживання голосного в корені, голосних після шиплячих, подвоєння приголосних звуків, вживання апострофа; поміркувати та відповісти на запитання, чи повністю збігається лексичні значення слів, скільки значень слова мають в румунській та українській мовах та ін.), переклад речень українською мовою (та визначення головних членів речення), переклад тексту українською мовою (супровідними є такі завдання: проаналізувати здійснені переклади й визначити, які помилки трапляються найчастіше; пояснити вживання розділових знаків; проставити наголос; порівняти використання службових частин в українській та румунській мові; визначити речення за метою висловлювання; визначити стилі текстів).

Водночас необхідно згадати про події, які відбулися у 2022 році. Зокрема надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і наук України» таким підручником:

- «Українська мова» для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою (авт. Свінтковська С. А., Михайловська Н. А., Левинська Н. А., Мельниченко Т. М.);
- «Українська мова» для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою (авт. Петрук О. М.).

Підведено підсумки та оголошено результати вибору підручників для 5 класу, поданих на конкурсний відбір підручників (крім електронних) для здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників у 2021–2022 роках.

Підсумовуючи запропонований короткий огляд варто зазначити, що в обох згаданих підручниках (Свінтковська, Гашибаязова & Пасат, 2018; Скаб, Скаб & Димашок, 2018) у різній мірі простежується урахування специфіки білінгвізму завдяки вмісту відповідних завдань і словничка. Сучасні тенденції характеризуються стійкою наступністю між початковою школою та навчанням української мови у 5 класі закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою, румунською мовою. Утім доводиться констатувати такий факт: масштабне вторгнення російських військ в Україну негативно вплинуло на друк підручників для 5 класу за кошти державного бюджету. Водночас удосконалення навчально-методичної літератури для навчання української мови учнів закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою, румунською мовою продовжується.

Список використаних джерел

Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання у класах закладів загальної середньої освіти з навчанням

мовами національних меншин. 2022/2023 навчальний рік. (2022). https://docs.google.com/spreadsheets/d/1n3m7_9EpTFFiBc9nY66NA7bap5ToWcLsPdPFzGeyXvw/edit#gid=685535509

Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» підручникам для 5 класу закладів загальної середньої освіти. (2022). Наказ МОН від 08.02. 2022 р. № 140. <https://imzo.gov.ua/2022/02/10/nakaz-mon-vid-08-02-2022-140-pro-nadannia-hryfa-rekomendovano-ministerstvom-osvity-i-nauky-ukrainy-pidruchnykam-dlia-5-klasu-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/>

Про перелік назв підручників та посібників, в яких у 2023 році є потреба. (2022). Лист МОН № 1/5417–22 від 23.05.22 р. https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86509/

Свінтковська, С. А., Гашибязова, О. В. & Пасат, О. О. (2018). Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням молдовською мовою. Харків: Соняшник.

Скаб, М. В., Скаб, М. С. & Димашок, Г. В. (2018) Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою. Львів: Світ.

ФУНКЦІЇ ПІДРУЧНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ 5 КЛАСУ НУШ

Яценко Таміла,

доктор педagogічних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

tamilakod@ukr.net

Зміна парадигми шкільної освіти, **оновлення її змісту передбачає трансформацію** дидактичних функцій підручника, що повинні бути осмислені в контексті актуальних освітніх цілей Нової української школи. Сучасний шкільний підручник, як зазначають науковці, виконує такі *основні функції*: інформаційну, трансформаційну, мотиваційну, розвивально-виховну, дослідницьку, систематизації, контролю, самоосвітню, що спрямовані передусім на формування предметних і ключових компетентностей учнів (Трубачева, 2016, с. 426).

Багатоаспектністю дидактичних функцій та поліфункціональністю засобів їх реалізації характеризується чинний *підручник української літератури для 5 класу закладів загальної середньої освіти* (автори – Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Служук).

Реалізацію означених функцій підручника забезпечує його чітка структура. Так, забезпечення *інформаційної* (підручник як джерело навчальної інформації, засіб задо-